

Ilmastonmuutos – vakava markkinahäiriö

■ PETTER PORTIN

Worldwatch-instituutti:
Maailman tila 2008. Kestävä talous. Raportti kehityksestä kohti kestävää yhteiskuntaa.
Suomentanut Jani Kaaro.
Gaudeamus 2008.

Worldwatch-instituutin 25. vuosikatsaus maailman tilasta keskittyy tarkastelemaan ympäristöongelmia ja ennen kaikkea ilmastonmuutosta talouselämän näkökulmasta. Ongelmien ratkaisemiseen eivät enää riitä pelkät poliittiset toimenpiteet, täydentämään tarvitaan myös muutosta taloudellisessa ajattelussa ja toiminnassa. On oivallettava, että ympäristö on paljon muutakin kuin rajoituksia, kustannuksia ja riskejä. Yhteiskuntien etsiessä vastauksia saastumisen ja luonnonvarojen hallinnan ongelmiin, ratkaisujen löytäjille avautuu myös kaupallisia mahdollisuuksia. Näillä markkinoilla onkin hyvät kasvunäkymät ja ne tarjoavat suuria voittoja.

Ympäristöystävällinen talous vaatii läpimurtoja ympäristöystävällisessä teknologiassa yhdistettynä hyvään hallintotapaan. *Maailman tila 2008* korostaa innovaatioiden merkitystä kestävä talouden luomisessa. Hallitusten rooli innovaatioiden kehittämisessä on edelleen tärkeä. Ne voivat luoda markkinälähtöisiä kannustimia, jotka

houkuttelevat yksityisen sektorin rahoittamaan teknologisia ratkaisuja ympäristöongelmien voittamiseksi. Hallitukset voivat myös määrätä ympäristön vahingoittamiselle hinnan ja vastaavasti palkita rahallisesti ympäristön sääntämisestä.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia kuvataan kirjassa suurimmaksi ja laajimmaksi markkinahäiriöksi, jonka maailma on koskaan kohdannut. Ihmiskunnan kehityksen jatkuminen sekä aineellisessa että henkisessä mielessä edellyttää niin mittavaa taloudellista muutosta, ettei sellaista ole nähty sataan vuoteen. Niukkojen luonnonvarojen maailma vaatii siirtymistä pidäkkeettömästä kulutuksesta kestävään talouteen. On kyettävä vastaamaan sekä ihmisten että ekosysteemin tarpeisiin tai ihmiskunnalla ei ole tulevaisuutta.

Kirjan kirjoittajien mukaan talouden käsitteitä on uudistettava. Uudistusmieliset taloustieteilijät ovat nimenneet seitsemän pääperiaatetta, jotka auttavat suuntaamaan taloudellisen toiminnan kestävämmäksi. Nämä ovat: 1) Taloudellisen mittakaavan säätäminen siten, että talouden aineellinen koko on suhteessa sen isäntään, ekosysteemiin. 2) Kasvun käsite on korvattava kehityksen käsitteellä. 3) Tuotteiden ympäristövaikutukset on otettava huomioon määriteltäessä niiden hintaa. 4) Luonto on tajuttava paitisi raaka-ainelähteeksi myös palveluiden, kuten puhtaan ilman ja ve-

den, tarjoajaksi. 5) Poliitikasta tuttu varovaisuusperiaate on omaksettava myös taloudessa. Kun jokin toiminto nostaa esiin ihmisen terveys- tai ympäristöhaittojen uhan, on ennakoiviin toimiin ryhdyttävä, vaikka kaikkia syyn ja seurauksien yhteyksiä ei olisi vielä täysin vahvistettu tieteellisesti. 6) Yhteistoi- minta on saatettava kunniaan yksityisomistuksen rinnalle. On tajuttava esimerkiksi, että ilmakehä kuuluu kaikille; kukaan ei voi sitä omistaa. 7) Naisia on arvostettava taloudellisina toimijoina mm. toteuttamalla vihdoin samapalkkaisuuden periaate.

Ihmisyhteisöjen tavalla määritellä ja mitata edistystä on aina ollut syvälinen vaikutus niiden historiaan, sanotaan kirjan toisessa luvussa. Siinä keskitytään talouden perinteisten mittareiden puutteisiin ja toisaalta esitellään uusia indikaattoreita, jotka ottavat huomioon myös edistyksen sosiaaliset vaikutukset ja ympäristönäkökohdat.

Tuskin kukaan enää kiistää, että bruttokansantuote on lakannut kuvaamasta luotettavasti yhteiskunnan hyvinvointia. BKT mittaa tuotannon taloudellista arvoa, mutta se ei kerro mitään elämän laadusta. Perinteinen näkemys, jonka mukaan ihmiset ovat sitä onnellisempia mitä enemmän he kuluttavat, on tullut tiensä päähän. Tutkimuksissa ihmiset ovat nimenneet onnellisuutensa lähteeksi myös koko joukon muita asioita – perheen, ystävyys-suhteet, terveyden,

vertaisten hyväksynnän, yhteisöön kuulumisen ja elämän mielekkyyden.

Kattavin uusi taloudellinen mittari on niin sanottu ”aidon kehityksen mittari” eli GPI (*Genuine Progress Indicator*) sekä sen erilaiset muunnelmat. GPI on suunniteltu mittaamaan kestävästä hyvinvointia ja siten korvaamaan BKT:n kansakunnan ensisijaisena taloudellisen edistyksen mittarina. Teoreettisesta pätevydestään huolimatta GPI ja muut ns. vihreät kirjanpitojärjestelmät eivät kuitenkaan vielä ole syrjäyttäneet BKT:tä.

GPI:n lisäksi on olemassa myös muita hyvinvointiin perustuvia bruttokansantuotetta täydentäviä mittareita. Hyvä esimerkki on onnellisuuden indeksin OPI, joka julkaistiin vuonna 2006. OPI mittaa ihmisten henkilökohtaista ja sosiaalista hyvinvointia suhteessa maan ekotehokkuuteen, ei kulu-tukseen. Se siis erottaa onnellisuuden materiaalisesta elintasosta.

Kuten odottaa saattaa, teos keskittyy pääasiassa makrotalouteen, mutta myös mikrotalouden näkökulmat saavat osansa: esimerkiksi kotitalouksien mahdollisuus seurata reaaliajassa sähkönkulutustaan tai äsken tehty autoverouudistus ja sen vaikutus bensiniin kulu-tukseen.

Kirjassa nostetaan uudestaan esiin myös perinteisen ympäristöliikkeen ajamat asiat, luonnon-suojelu sekä ihmisten terveyden ja turvallisuuden suojeleminen, kestävä kehityksen tukipylväinä. Kolmas tukipylväs on kirjan mukaan ressurssien tuottavuus, innovaatiot ja yrittäjyys. Neljäs pylväs vuorostaan on sosiaalisen ekologian käsite, joka sisältää mm. rauhan ja ihmisoi-keudet. Viides kestävä kehityksen

tukipylväs on vihdoinkin kulttuurinen ekologia, joka kattaa kaikki ne tavat, joilla eri kulttuurit määrittelevät kestävä kehityksen ja joilla siihen pyritään.

Energian riittävyyden ongelmaa pohtiessaan teos tuo luonnollisesti esiin uusiutuvat energialähteet, erityisesti aurinko- ja tuulienergian sulkematta kuitenkaan ydinvoimaakaan pois. Nopean kasvun ansiosta aurinko- ja tuulienergiasta on tullut kukoistavaa liiketoimintaa, jossa kysyntä ylittää tarjonnan. Kun yhä useammat ihmiset eri puolilla maailmaa ymmärtävät, että saasteeton talous voi jonain päivänä olla vallitsevaa energiajärjestelmää tehokkaampi, he osaavat vaatia muutosta ja tarvittavia uudistuksia. Muutos on pakko tehdä, ja sillä on kiire. Ihmiskunnan toivo lempä nyt tätä muutosta ohjaavan näkemyksen varassa, kirjassa sanotaan.

Kirjan perusajatus on, että liike-elämä on saatava kiinnostumaan ympäristön hoidosta sen tuoman taloudellisen edun vuoksi. Kirjassa esitetään lukuisia esimerkkejä uudistusmielisistä liikeyrityksistä, jotka ovat oivaltaneet, että kestävä talous on voittoa tuottavaa. Keskeisessä asemassa ovat uudet innovaatiot.

Kirjan mukaan läntinen maailma on ensimmäisestä teollisesta vallankumouksesta lähtien kokenut ainakin kuusi innovaation aaltoa, joista jokainen on muuttanut taloudellista vaurautta luovia teknologioita. Aallot ovat seuranneet toistaan kiihtyvällä vauhdilla, ja jokainen niistä on luonut aikaisempaa enemmän uusia innovaatioita. Parhailaan menossa oleva innovaatioaalto on tuonut mukanaan digitaaliset verkot, bioteknologi-

an ja informaatioteknologian ohjelmistoineen. Jo alkamassa oleva, kuudes innovaatioaalto perustuu kestäväan talouteen. Se tuo mukanaan kokonaisvaltaisen laitesuunnittelun, biologisten järjestelmien jäljittelyn tekniikassa, vihreän kemian ja vihreän nanoteknologian, teollisen ekologian ja uusiutuvan energian.

Kirjan yleisilme on innostavan positiivinen ja optimistinen, toimintaan kehottava. Pessimismi, tappiomielialasta puhumattakaan, ei johda mihinkään. Ympäristön asettamiin haasteisiin vastaavat taloudelliset ja tekniset innovaatiot paitsi synnyttävät tulovirtoja myös ohjaavat valtioita, organisaatioita ja liikeyrityksiä kestävä kehityksen tielle. Mikä hyvänsä yhteisö – kirjan määritelmän mukaan ryhmä ihmisiä, joilla on velvollisuuksia toisiaan kohtaan – joka omaksuu tämän kirjan sanoman, tulee menestymään, olkoonpa tuollainen yhteisö sitten yritys, yhdistys, puolue, oppilaitos, kunta, hallitus tai kansa.

Kirjoittaja on Turun yliopiston perinnöllisyystieteen emeritusprofessori .